

C Č

81/1955

COBISS 0

POLJA

m e s e č n i k z a k u l t u r u i u m e t n o s t

ŽIVOJIN CULUM

Atomi i jedinstvo čovečanstva

Još smo pod utiskom dogadjaja koji su se nedavno odigrali u Ženevi. Prva medjunarodna konferencija o iskorišćavanju atomske energije u mirnodopske svrhe je dogadjaj kome nema presedana u istoriji nauke. Atomski naučnici čitavog sveta sastali su se u Ženevi da udare temelje novog — atomskog doba. Pretstavnici 73 zemalja bili su svedoci radjanja ove nove epohe. Korisne posledice medjunarodne saradnje naučnika u Ženevi doživećemo u bliskoj budućnosti, a njen prvi značaj shvatiće generacije.

Napačeno, u drugom svetskom ratu i psihički izmučeno desetogodišnjim hladnim ratom, čovečanstvo je u svojim mislima punim lepih želja i nača za početak boljeg i srećnijeg života pratio konferenciju u Ženevi. Atom je do ove konferencije bio simbol razaranja smrти i uništenja čitavog čovečanstva. Orogomna snaga nevidljivih atoma otkrivena je u lančanoj reakciji urana baš u trenutku kada je čovečanstvu pretila velika opasnost od fašističkih osvajača. Otpočela je trka da se ova ogromna energija skrivena u atomima iskoristi za razaranje i uništenje ljudskih života. Dve uranske atomske bombe koje su amerikanci bacili u japanske gradove Hirošima i Nagasaki, objavile su svojim eksplozijama kraj drugog svetskog rata. Posledice ovih eksplozija bile su razoren gradovi i oko stotinu hiljada mrtvih i teško ranjenih ljudi. Razorno i ubitacno dejstvo uranskih bombi iznenadilo je i same naučnike koji su teorijski i praktično učestvovali u njihovoj izgradnji. Veliki naučnici i atomske stručnjaci, medju kojima se naročito ističe nedavno preminuli genijalni fizičar Albert Ajnštajn, odnali su shvatili kolika opasnost preti čovečanstvu od novog atomskog oružja i mnogi postaju vatreni borci za mir i mirnodopsku primenu atomske energije. Primena atomske energije u mirnodopske svrhe zahtevala je medjunarodnu saradnju i jedinstvo čovečanstva. Međutim, iako se drugi svetski rat završio pobedom nad mračnim silama fašizma, ostala su mnoga pitanja nerešena a društvenopolitičke prilike u svetu bile su nepovoljne za

mirnodopsku primenu atomske energije. Podelom država na velike i male sile i podelom sveta na interesne sfere stvoreno je nepoverenje među ljudima i izazvalo hladni rat koji je kao neka mora pritisnuo celo čovečanstvo. Želja velikih sile da vrše svoj uticaj na male sile i tvrdoglavu insistiranje kolonijalnih sile da očuvaju svoje kolonije i tako spasu već preživeli i nedrživi kolonijalizam, izazvao je obmanjivanje, laži i mržnju među pojedinim narodima. U ovim nezdravim prilikama mračne sile su videle povoljne uslove za razvijanje svojih egoističkih ciljeva i za njihovo postizanje bili su spremni da pribegnu upotrebi atomskog oružja koje bi za čovečanstvo stvorilo nove patnje i dovelo ga do agotije. Zaslepljeni šovinizmom uskim nacionalizmom i povampireni fašizmom ovi mračnjaci nisu videli da velika otkrića na polju nauke i tehnike u svojoj primeni zahtevaju jedinstvo sveta, ravnopravnost svih ljudi i mirnu koegzistenciju svih naroda.

Ohrabreni saznajem da je velika većina ljudi za opšti svetski mir i svesni da će razum pobediti mračne težnje, naučnici su nesrebčno nastavili svoj težak i požrtvovan rad na primeni atomske energije. Uslovi i prilike pod kojima

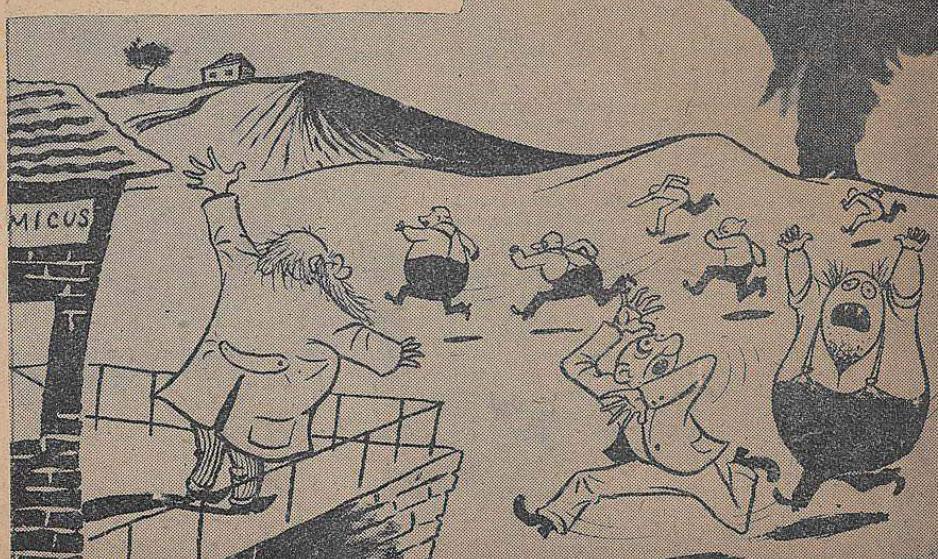
su radili, materijalna sredstva koja su im stavljana na raspolaganje u toku deset godina hladnog rata, usmerili su njihov rad u pravcu stvaranja atomskog oružja i rezultati nisu izostali. Uranska, hidrogenska i kobaltna bomba bili su nazvani log novog oružja sa sve većim razornim dejstvom. Eksperimentisanje ovim bombama počelo je kako na Zapadu tako i na Istoku, a oštri razgovori između velikih sile vodili su se gotovo uvek uz pretnju da će se nesigurnosti rešavati upotrebom atomskog oružja. Eksperimenti su pokazali da bi upotreba ovih bombi doveća u pitanje i egzistenciju čovečanstva. Vodonična bomba kojoj uranska bomba služi takoreći kao upaljac, funkcioniše na istom principu po kojem Sunce vekovima greje i osvetljava našu zemlju održavajući život na njoj. U borbi sa prirodom čovek je oteo prirodnu tajnu pretvaranje vodonika u helijum i u hidrogenoj bombi ustvari stvorio sebe minijsaturno Sunce na Zemlji. Tako je čovečanstvo u atomima dobilo ogromnu energiju koja mu može poslužiti kako za sopstveno uništenje tako i za stvaranje blagostanja i srećne budućnosti. Svet je stajao pred dilemom i postale su značajne one pesničke reči „biti ili ne biti, pitanje je sad...“.

Sjajni napredak nauke i tehnike na samom pragu atomske ere, doveo je čovečanstvo na raskrsnicu od koje jedan put vodi u propast a drugi u srećniji i bolji život. Konferencija atomskih naučnika u Ženevi odabrala je ovaj drugi put. Veliki naučnici imali su pravo — pobedio je razum. Prve vesti iz Ženeve dejstvovala su kao melem na teške rane napačnog čovečanstva. Zabrinuta lica ljudi najednom su se razvedrila i atom je postao simbol jedinstva i bolje budućnosti čovečanstva. Atom-

(Nastavak na drugoj strani)

— NEMOJTE BEŽATI, LJUDI, TO JE ATOMSKA — LOKOMOTIVA!

(Karikatura: J. Ilije-Sova)

Atomi i jedinstvo čovečanstva

(Nastavak sa prve strane)

ska bombar, atomská podmornica i atomski top koji su služili za zastrašivanje ljudi i pretili uništenjem čovečanstva, ustupili su Ženevi mesto atomskom reaktoru i atomskej centrali koji treba da omoguće ljudima bolji život, život bez straha, nepravde i bede, život dostojan čoveka atomske ere.

U Ženevi su atomski stručnjaci svih zemalja podigli tajanstveni, veo sa naučnici: dostignaća na polju nuklearne energije u pojedinim zemljama i videli da — tajne nisu bilo. Naučnici u raznim zemljama tako odvojeni došli su do istih rezultata: Veštacko razdvajanje sveta nije moglo sprečiti da naučnici na raznim mestima zemljine kugle u svom eksperimentalnom i teorijskom prodržanju u tajne atomske energije dodaju do istih ideja. Živa, slobodna i otvorena diskusija atomskih naučnika u Ženevi pokazala je da za postizanje ovih istih rezultata nije bila potrebna špijunaza, već da se to postiglo oprobanim naučnim metodama koje u jedinstvu prirodnih nauka raznim putevima dovode do naučnih istina i skidaju tajanstveni veo sa prirodnih pojava. Razdvajanje naučnika zahtevalo je više napora za ulazenje u tajne atoma i vremenski usporilo iznalaženje najvećih otkrića na polju nuklearne energije, a to je šteta za celo čovečanstvo. Primenjujući atomske energije u mirnodopske svrhe ne može biti usko nacionalna, već internacionalna i ona zahteva međunarodnu saradnju na naučnom, ekonomskom, političkom i kulturnom polju.

Mirnodopskom primenom atomske energije otpočeće nova epoha u istoriji čovečanstva, a ona može napredovati samo onda ako se uspostavi konstruktivna saradnja svih naroda i omogući upotreba atomske energije kako u ekonomsko razvijenim tako i u nerazvijenim zemljama.

Diskusija u vezi sa preko hiljadu dokumenata iz oblasti primene nuklearne energije u mirnodopske svrhe koji su razmatrani u Ženevi pokazala je, da su za dalji napredak nauke u tom pogledu potrebna ogromna materijalna sredstva, a to zahteva međunarodnu saradnju svih državnika, političara i finansijera.

Odlučeno je da se obrazuje međunarodna agencija za atomske energije sa ciljem da olačka korišćenje atomske energije u mirnodopske svrhe u celom svetu i da postiće međunarodnu saradnju na ovom polju. Ova agencija treba da bude jedna demokratska međunarodna institucija autoriteta Ujedinjenih Nacija.

Na konferenciji u Ženevi prisustvovali su i delegati Jugoslavije. Od 18 referata naših naučnika 4 su pročitana na sednicama, a obaveštenje da su naši naučnici konstruisali praktični i podesniji Gajgerov brojač toplo su pozdravili delegati svih zemalja. Među prisutnima nisu bili zvanici predstavnici naučnika iz NR Kine i Istočne Nemačke, jer nisu bili pozvani na konferenciju. Istaknuti kineski naučnik bio je prisutan samo kao posmatrač. Ova činjenica prestavlja tamnu senku nad sjajnim rezultatima konferencije za koju predsednik američke Komisije kaže da je „jedan od dosada najuspješnijih poduhvata međunarodne saradnje“.

Veliki engleski fizičar Kroksfort izjavio je da je „plašt koji pokriva tajnu atomske dostignuća donekle otkriven na ovoj konferenciji, ali je još mnogo ostalo da se sazna.“ Pa ipak korisne posedice i prvi plodovi konferencije u Ženevi pojavili su se na samom završetku. Iz Ženeve otputovalo je 50 naučnika istočnih zemalja u Englesku da posegi britanski centar za atomska istraživanja u Harvelu. Britanski naučnici posetiće Sovjetski Savez, koji se na konferenciji u Ženevi prestavlja sa značajnim dostignućima na polju nuklearne energije. Isto tako naučnici Sovjetskog Saveza pozvani su da prisustvuju zasedanju Akademije nauka u Americi, a američki naučnici prisustvovaće zasedanju Akademije nauka u SSSR-u. Međunarodna saradnja na naučnom polju već je počela i rezultati neće izostati.

Pored težnje da prodre u tajne najsitnijih čestica materije, čovek je vekovima nastojao da otkrije tajnu beskrajne vasioni i tako se u poredu sa atomistikom naglo razvila i moderna astronomija. Napredak nauke i tehnike, nagli razvoj avijacije za poslednjih pedeset godina,

pronalažak raket i otkriće atomske energije pojačali su nadu čoveka da ostvari svoju želju za letom kroz vlasionu. I ove su naučnici bili svesni da se povoljni rezultati u ovom teškom potvrditi mogu postići samo ujedinjenim snaga naučnika celog sveta koji se bave ovim problemom. Rezultati ove međunarodne saradnje najvećih stručnjaka za astronautiku učlanijeni u Međunarodnu astronautičku federaciju, tako su veliki i značajni da ih i danas mnogi smatraju fantastizmom. Na Sestom kongresu Međunarodne astronautičke federacije, održanom od 1–6. avgusta ove godine u Kopenhadenu prisutni američki, sovjetski, engleski i drugi naučnici dali su izjave o izgradnji veštackog zemljiniog satelita bez posade u veličini fudbalske lopte u bliskoj budućnosti. Ostvarenje ovog potvrđata predviđa se do početka Internacionalne geofizičke godine koje će trajati od 1. VIII 1957. godine do 31. XII 1958. godine. Ove izjave i potvrde odgovornih državnika velikih zemalja smrno pokazuju da se čovečanstvo nalazi pred novom pobedom nad prirodnim silama. Međunarodna saradnja svih naučnika i mirna koegzistencija ravnopravnih naroda za koju se naročito zalaže naša zemlja, omogućće ostvarenje ovog velikog plana.

Zato nam izgleda smešno i bedno pisanje nekih katoličkih sveštenika na Zapadu o opasnosti koja preti od mirne koegzistencije naroda i međunarodne saradnje naučnika. Crkva želi i sada da stavi na put nauči iste one prepreke koje je Inkvizicija stavljala na samim izvorima nauke za vreme Kopernika, Djordjana Bruna i Galileja: nepromenjive svete dogme i nepogrešivost papinog učenja. Nauka je odnела pobedu nad mraćanstvom i religijom još u svom ranom definištvu i zato naučnici sada i ne vode računa o tome što pišu i misle pristalice reli gije. Oni moraju biti protiv socijalne pravde, mirne koegzistencije naroda i međunarodne saradnje naučnika, jer se plaše da će crkva izgubiti materijalna dobra koja još neopravno uživa i da će izgubiti monopol nad školama u kojima treba da produži zaglupljivanje naroda čak i u novoj atomske eri.

Raspoloženje naučnika u Ženevi i ogroman uspeh konferencije dostojan je odgovor svima onima koji misle da zakoče napredak nauke i progres u kulturi, umetnosti, politici i društvenom životu. Atomska era je otpočela međunarodnom saradnjom naučnika za korišćenje atomske energije u mirnodopske svrhe i ova saradnja je garancija da se postavljaju temelji za bolju i srećniju budućnost čovečanstva.

Gratshaber:

Dojilja

FLORIKA ŠTEFAN ČETIRI PESME

Koren
Zvezde padaju ko oklop na teme
usidren sam u žemlju olovan
sto godina na jednoj nozi
sto godina na drugoj nozi
Zaspao sam u klasu žita
budile bi me ševe!
Nadničar riknu u grobu:
Sine, unuče, prauuče
još sto godina drži plug u ruci,
Zore padaju kao maljevi
i slep idem za plugom.

Vašar

Kudelju, ženin čilim
i jedinu ovcu
tek tolko porez za jedan kvartal
i kravu sa vimenima
od osamnajest litara mleka
za godinu hleba.

Vizije krčme

Parče tela zaspalo na plugu
parče tela zaspalo na čaši
kočije vuku drumove do staje
zaklan padam
Dizi me čašo do brazde
Ardeleana je kolo mrtvaca
Dizi me čašo
rit je progutao sve divlje patke

Izgubljena njiva

Mrki, Ridjo putujem na vašim grivama
tri duži sišli smo ispod korena njive
tri duži se vinuli u nebo
Posle ovog zemljotresa
kora mi se raspucala od žedji
Posle ovog zemljotresa
nisam izišao iz svog korena
Dole je pakao a ja sam crv
Očenaš ne pomaže
Nema zvezda pod korenom žita
nema mira pod korenom kukuruzom
nema sunca pod mojom košuljom
Iz utrobe njive izlazim pred zoru
bicem milujem vaše grive konji moji
a noću se vraćam u pakao
tri duži jednostavan
i strašan
(Iz ciklusa ROPSTVO)